

АГУУЛГА

1. ТӨМӨРТЭЙН УУРХАЙН ТАНИЛЦУУЛГА	2
2. ТӨСӨЛ ХЭРЭГЖИЖ БУЙ НУТГИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧИН, НИЙГЭМ-ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТӨЛӨВ БАЙДЛЫН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА	3
3. ТӨСЛИЙН ГОЛ БА БОЛЗОШГҮЙ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙН ТОВЧ ТОДОРХОЙЛОЛТ	5
4. ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫГ ХАМГААЛАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ГОЛ ЗОРИЛТ, ХАМРАХ ХҮРЭЭ	6
5. СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	7
5.1. Агаарын чанарт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө	7
5.2. Гадаргын ба газрын доорхи усны нөөцөнд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө	8
5.3. Хөрсөн бүрхэвчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө	9
5.4. Газрын хэвлийд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө	10
5.5. Ургамлан нөмрөгт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө	11
5.6. Амьтны аймагт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө	11
6. НӨХӨН СЭРГЭЭЛТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	12
7. БИОЛОГИЙН ОЛОН ЯНЗ БАЙДЛЫГ ДҮЙЦҮҮЛЭН ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	13
8. НҮҮЛГЭН ШИЛЖҮҮЛЭХ, НӨХӨН ОЛГОВОР ОЛГОХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	13
9. ТҮҮХ, СОЁЛЫН ӨВИЙГ ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	14
10. ОСОЛ, ЭРСДЭЛИЙН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	14
11. ХОГ, ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	15
12. ОРЧНЫ ХЯНАЛТ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХӨТӨЛБӨР	17
13. ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ УДИРДЛАГА ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТЫН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	19
14. ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫГ ХАМГААЛАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТИЙГ НӨЛӨӨЛЛИЙН БҮСИЙН ОРШИН СУУГЧДАД ТАЙЛАГНАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	19
15. ТӨМӨРТЭЙ УУРХАЙН 2024 ОНД БАЙГАЛЬ ОРЧНЫГ ХАМГААЛАХААР ТӨЛӨВЛӨСӨН НИЙТ ЗАРДАЛ	21

1. ТӨМӨРТЭЙН УУРХАЙН ТАНИЛЦУУЛГА

Ерөнхий мэдээлэл: “Дарханы Төмөрлөгийн Үйлдвэр” ХХК-ийн Төмөртэйн төмрийн хүдрийн ил уурхай нь 2008 оны 2 сарын 28-ны өдрөөс эхлэн 30 жилийн хугацаатай 13319А тоот тусгай зөвшөөрөл бүхий лицензийг эзэмшиж эхэлсэн. Төмөртэйн уурхай нь 2011 оны 9 сарын 28-ны өдрөөс эхлэн Сэлэнгэ аймгийн Хүдэр сумын нутаг дэвсгэрт үйл ажиллагаагаа эхлүүлсэн ба Монгол Улсын Компанийн тухай хууль, Иргэний хууль, Төрийн болон нутгийн өмчийн тухай хууль, Ашигт малтмалын тухай хууль, Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль болон бусад эрх зүйн баримт бичгийн хүрээнд үйл ажиллагаа явуулж байна.

Ашиглалтын талбай: 1200 га.

Нөөц: Ордын хэмжээнд эрлийн шатны ажлыг 1979-1980 онд, эрэл үнэлгээний ажлыг 1981 онд, урьдчилсан хайгуулыг 1921-1984 онд, нарийвчилсан хайгуулын ажлыг 1990-1992 онуудад тус тус хийж гүйцэтгэсэн. Төмөртэйн төмрийн хүдрийн орд нь 229.2 сая тн төмрийн хүдрийн нөөцтэй. Үүнээс Зүүн хэсгийн зүүн биетийн хүдрийн нөөц 122,1 сая тн бөгөөд исэлдсэн хүдэр 6950.6 мянган тн, бага хүдэртэй хүдэр 47158.9 мянган тн, хүхэрлэг хүдэр 68085.2 мянган тн байна.

Байршил: Төмөртэйн төмрийн хүдрийн орд нь Сэлэнгэ аймгийн Хүдэр сумын нутагт Улаанбаатар хотоос хойд зүгт 360 км, Дархан-Уул аймгийн төв Дархан хотоос 130 км, Сэлэнгэ аймгийн Хүдэр сумын төвөөс баруун урагш 20 км зайд байрлана.

Зам харилцаа: Дарханы Төмөрлөгийн Үйлдвэр ХК нь 2015 онд Сэлэнгэ аймгийн Дулаанхан сумын 4 замын уулзвараас Төмөртэйн уурхай хүртэл 70 км засмал зам болон 12 км сайжруулсан шороон замыг тавьж, ашиглалтанд оруулан ашиглаж байна.

Боловсон хүчин: 490 орчим ажилчид 14/14 ээлжийн хуваариар ажилладаг.

Цахилгаан хангамж: Эрчим хүчний дэд станцтай, төвийн эрчим хүчний нэгдсэн сүлжээнд холбогдсон.

Усны хэрэгцээ: Гүний худаг ашигладаг. Технологийн усалгаанд гадаргын ус хуримтлуулах сангаас авч ашигладаг.

Дулаан хангамж: Хоолны газар, кемп, оффис, ахуйн болон операторын өрөөнүүдэд цахилгаан халаагуур ашигладаг.

2. ТӨСӨЛ ХЭРЭГЖИЖ БУЙ НУТГИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧИН, НИЙГЭМ-ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТӨЛӨВ БАЙДЛЫН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА

Төсөл хэрэгжих орчны байгалийн нөхцөл, уур амьсгал: Хүдэр сумын нутагт 2012-2021 оны хооронд дунджаар агаарын температур $-2.0...+3.0^{\circ}\text{C}$ -ын хооронд хэлбэлзсэн байна. Жилд орон хур тунадасны нийлбэр 144.6...356.0 мм-ийн хооронд хэлбэлзэх бөгөөд өвлийн улиралд 2.2...4.3 мм, хаврын улиралд 3.7...24.2 мм, зуны улиралд 50.5...88.8 мм, намрын улиралд 5.1...38.0 мм-ийн хооронд хэлбэлздэг. Харин салхины хурд жилд дунджаар 2.2м/с хамгийн их утга 5 сард дунджаар 4.0м/с, хамгийн бага утга нь 1 сард 0.2м/с байна.

Хөрсөн бүрхэвч: Төслийн талбайн орчны нутаг дэвсгэр нь хөрс, газарзүйн мужлалаар Хангай их мужийн Өндрийн бүсшилтэй нутгийн Хэнтийн мужийн Хэнтийн төвийн 43-р тойрогт хамаарагдана. Төслийн районд уулын ердийн хар шороон хөрс, ялзмаг багатай хар шороон хөрс, нугын ердийн хөрс тархсан байна.

Ургамлан нөмрөг: Төслийн талбай нь Монгол орны ургамал газарзүйн тойргоор Монгол Дагуурын ойт хээрийн тойрогт хамаарагддаг. Талбайн үндсэн бүлгэмдэл нь Жижиг дэгнүүлт үетэн үетэн-алаг өвс-бушилзат, Үетэн-улаан толгой-улалжит, Улаан толгой-улалж-алаг өвст төрөл байна. Тус талбай нь уулыг хамарсан чулуугүй ба цэвэр өвслөг ургамалтай байх бөгөөд ургамлан нөмрөгийн 100м^2 талбайд 25-30 зүйл, 1м^2 талбайд 10-15 зүйл бүртгэгдсэн. 25 овгийн 32 төрөл 86 зүйл ургамал бүртгэгдсэн.

Гадаргын усны нөөц, онцлог: Уг төслийн талбай нь Ерөө голын сав газарт хамаардаг. Усан хангамжийн хувьд гадаргын усыг ашиглахгүй зөвхөн газрын гүний усыг ашигладаг. Хойд хэсгийг Цөх, Хүдэр, Галттай, Уялга голын хөндий эзэлдэг. Хүдэр гол нь урсан хойд хилийн зааг болох Цөх голд цутган урсдаг. Хойт мөсөн далайн ай савд хамаарна.

Нийгэм-эдийн засаг, дэд бүтцийн төлөв байдал: Сэлэнгэ аймгийн Хүдэр сум нь нутаг дэвсгэрийн нэгжээр 2 хэсэгт хуваагдан Тарвагатайн 1-р, Баянцагааны 2-р багтай. Газарзүйн байршлын хувьд Сэлэнгэ аймгийн зүүн хэсэгт оршдог ба Улаанбаатар хотоос 405км, аймгийн төвөөс 168 км зайд байрладаг. Баруун талаараа Сэлэнгэ аймгийн Ерөө сумтай, баруун хойт талаараа Алтанбулаг сумтай, хойд талаараа ОХУ-тай хиллэдэг.

Хүн ам: 2023 онд 845 өрхийн 2936 хүн амьдардаг. Түүний 28 хувь нь малчин өрх эзэлдэг. Төмөртэй уурхайд 22% нь ажилладаг. Хүн амын 67 хувь нь хөдөлмөрийн насны иргэд байна.

Зам харилцаа: Зэргэлдээ сумтай холбогдсон сайжруулсан шороон замтай, сумын төвд 600м хатуу хучилттай мөн 2.6км шороон замтай бөгөөд алслагдсан бригад аж ахуйн нэгжүүдтэй ердийн замаар холбогддог.

Эрчим хүч: Сумын төв нь 1978 онд төвийн эрчим хүчний системд холбогдсон 49 км урт цахилгаан шугам, 35/10 кВ-ийн дэд станцтай. Сумын төвд 0.4кВ-ын 6км шугамаар 4 бууруулагч трансформатор байрлуулж цахилгаан түгээж байна.

Хүнсний аж үйлдвэр: Тус сумын иргэд байгалийн өгөөж жимс жимсгэнэ, эмийн ургамал түүж ашиглах, хүнсний ногоо тариалах талаар уламжлагдаж ирсэн арга туршлагатай бөгөөд одоо сумын сор бүтээгдэхүүнээр жимсний чанамал, тараг, сонгино, чаг мөөг зэрэг бүтээгдэхүүн шалгарсан байна.

Ерөнхий боловсролын сургууль: Сумын ерөнхий боловсролын бүрэн дунд сургууль нь Тарвагатайн 1-р багт байршилтай. 320 хүүхдийн хүчин чадалтай. 40 хүүхдийн багтаамжтай дотуур байртай.

3. ТӨСЛИЙН ГОЛ БА БОЛЗОШГҮЙ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙН ТОВЧ ТОДОРХОЙЛОЛТ

Агаарын чанар: Уурхайн үйл ажиллагааны үед хөрс хуулах, хүдэр болон хөрсийг ачих, буулгах, тэсэлгээ зэрэг уул уурхайн үйл ажиллагааны улмаас ихээхэн хэмжээний тоосжилт үүсч агаарын чанарт сөргөөр нөлөөлнө. Түүнчлэн ашиглалтанд өртөж эвдэрсэн талбай, тээвэрлэлтийн зам болон гадаад, дотоод овоолгоос үүсэх сул шороо тоосжилтын эх үүсвэрт хамаарна. Уурхайд өрөмдлөг, тэсэлгээ хийх, уул уурхайн хүнд машин механизмын хөдөлгүүрээс гарах утаа зэрэг нь азотын ислүүд, хүхрийн ислүүд, угаарийн хий болон бусад хортой хийнүүдийг агаар орчинд ялгаруулж агаарын бохирдол үүсгэнэ.

Усан орчин: Олборлолтын үйл ажиллагаатай холбоотойгоор уурхайд орж ирсэн усыг шүүрүүлэн зайлуулах шаардлага тулгарна. Үүнээс үүдэн гүний усны нөөцийн хомсдол бий болох сөрөг нөлөөлөл үүсэх магадлалтай. Ийнхүү гүний усны түвшинг бууруулснаар хөрсний хуурайшилт, ургамлан нөмрөг устах зэрэг дам нөлөөллүүд үүсэх магадлалтай. Мөн бензин дизель бусад хортой бодис, шингэн, ахуйн хог хаягдал, шингэн хаягдлаас үүдэлтэйгээр гадаргын болон гүний усны бохирдол үүсч болзошгүй.

Хөрс, газрын гадарга хэвлий: Уурхайн ашиглалтаас хөрс, газрын гадарга, хэвлийд ихээхэн сөрөг нөлөө үзүүлнэ. Уурхайн малталт, гадаад овоолгын суурийн талбай, хөрсний овоолгын суурийн талбай, тээвэрлэлтийн зам, бусад дагалдах байгууламжийн орчин зэрэг газруудад хөрсөн бүрхэвч ашиглалтанд өртөж эвдрэлд орж үржил шимээ алдана. Үүнээс гадна бензин, дизел зэрэг нефтийн бүтээгдэхүүн, хатуу, шингэн хаягдлаар хөрс бохирдох магадлалтай. Газрын гадарга, хэвлийд үзүүлэх сөрөг нөлөөлөлд ордын чулуулаг хөрс эвдрэлд орж байгалийн тогтолцоо алдагдах, газрын гадарга эвдрэлд орж суулт үүсэхээс гадна гулсах, нурах, цөмрөх, ургамлан нөмрөгийг хуулснаар гадаргын чулуулаг өгөршиж эвдрэлд орон ил талбайгаас тоос шороо хийсэх, ухсан газар болон ан цавд гулсалт, нуралт, цөмрөлт үүсэн хүн, мал унаж бэртэх, газрын хэвлий дэх бусад дагалдах ашигт малтмалын нөөц хомсдох зэрэг хамаарна.

Ургамлан нөмрөг: Уурхай орчимд уурхайн карьер болон овоолгуудын талбайн орчим ургамлан нөмрөг хөрстэй хамт хуулагдан устана. Мөн ургамлан нөмрөг машин техникийн хөлд талхлагдах, уурхайн дагалдах байгууламжуудын орчимд хүний болон машин техникийн нөлөөгөөр хөрсөн бүрхэвч болон ургамлан нөмрөгийн өөрчлөлт, доройтолт бий болох, замын тоос шороонд ургамлан нөмрөг дарагдаж ургамлын бодисын солилцоо алдагдах, фотосинтезийн идэвхи буурах цаашлаад өсөлт удаашрах, ургахаа болих зэрэг

сөрөг нөлөөлөл үүснэ. Үүнээс гадна хөрсний эвдрэлд орсон хэсгүүдэд хөл газрын ургамал ихээр ургаж энэ нь хүний эрүүл мэндэд таагүй нөлөө үзүүлнэ.

Амьтны аймаг: Уурхайн үйл ажиллагаанаас үүдэлтэй хүн машин, техникийн төвлөрөл, хөдөлгөөн, дуу чимээ, доргио чичиргээ, гэрлийн нөлөө зэргээс тухайн нутаг дэвсгэрийн амьтад дайжих, тархац нутаг хумигдах, тэдгээрийн идэш тэжээл хомсдох гэх мэт шууд нөлөөлөл үүснэ.

4. ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫГ ХАМГААЛАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ГОЛ ЗОРИЛТ, ХАМРАХ ХҮРЭЭ

Тус байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө нь Төмөртэйн уурхайн нутаг дэвсгэрийн байгаль орчныг хамгаалах, зүй зохистой ашиглах, нөхөн сэргээх, нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээгээр тогтоосон сөрөг нөлөөллийг бууруулах, арилгах, урьдчилан сэргийлэх, Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль, БОНБНҮ, байгаль орчны аудит, газрын төлөв байдал чанарын хянан баталгаа болон мэргэжлийн хяналтын байгууллага, бусад төрийн болон төрийн бус байгууллагуудын заавар зөвлөмж, шийдвэрүүдийг хэрэгжүүлэн ажиллахад оршино. Үүнд:

- Уурхайн үйл ажиллагаанд хамрагдаж байгаа талбайн хэмжээнд байгаль орчны хуулийн нийцлийг хангах,
- Компанийн байгаль орчны бодлогыг хэрэгжүүлэх,
- Хог хаягдлын менежментийг бий болгох
- Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх
- DMP цогцолборт төгөл бий болгох ажлыг эхлүүлэх
- Байгаль орчны удирдлагын тогтолцоо ISO14001:2015 стандартыг уурхайн үйл ажиллагаандаа нэвтрүүлэх ажлыг эхлүүлэх
- Талуудын оролцоог хангах, ОХШХ-г олон нийтийн оролцоог хамруулах, тайлагнах тогтолцоог сайжруулах зэрэг багтана.

5. СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

5.1. Агаарын чанарт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө

Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Тоо хэмжээ	Нийт зардал, төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
Өрөмдлөг тэсэлгээ хийх, хөрс хүдэр болон хаягдал ачиж буулгах, тээвэрлэлтийн үйл ажиллагаанаас тоосжилт үүсэх	Уурхайн дотоод тээврийн зам, талбайг усны машин ашиглаж усалж, чийглэх	Уурхайн болон уурхайн тээврийн зам	тн	20-40	Дотоод зардал	Дулааны улиралд хуурайшилт ихтэй үед өдөр бүр хэрэгжүүлнэ	Агаарын тухай хууль, MNS 4585:2016 Агаарын чанар. Техникийн ерөнхий шаардлага
Тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөнөөс хөрсний эвдрэл нэмэгдэх, агаар дахь тоосны хэмжээ нэмэгдэх	Тээврийн хэрэгслийн хурдыг хязгаарласан тэмдэг тэмдэглэгээний заалтыг чанд мөрдүүлэх, шинээр зам үүсгэхгүй байхад анхаарах.	Уурхайн дотоод тээврийн зам	-	-	Дотоод зардал	тогтмол	MNS 4596:2007
Хог хаягдлаас үүдэлтэй таагүй үнэр, өвчин үүсгэгч агаар орчинд тархах	Хог хаягдлыг тогтмол хугацаанд зайлуулж, ариутгал хийх	Хогийн цэгүүдийн орчин	-	-	Хог хаягдлын хэсэгт тусгасан	Тогтмол	Хог хаягдлын тухай хууль
Агаарын бохирдлын талаархи хяналт мониторинг байнга хийж байх	Агаарын болон орчны бохирдлыг хэмжих дотоод хяналтын багаж хэрэгсэлтэй болох	Уурхайн орчимд	1	Иж бүрдэл	500,000	жилдээ	
Нийт					500,000		

5.2. Гадаргын ба газрын доорхи усны нөөцөнд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө

Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал, төг	Нийт зардал, төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
Уурхайн ус шүүрүүлэлт, усны хэрэглээнээс газар доорхи усны нөөцийн хомсдол үүсэх	Төрийн байгууллагаар ус ашиглах дүгнэлт гаргуулах, ус ашиглах гэрээ байгуулж, ус ашигласны төлбөр төлөх	Усан хангамжийн эх үүсвэр, шүүрлийн ус	-	-	Гэрээнд заасны дагуу төлбөр төлөх		Жилдээ	Усны тухай хууль
	Усыг зүй зохистой хэрэглэх дадлыг хэвшүүлэх талаар сургалт явуулах		-	-	200,000		Тогтмол	
	Өдөр болгон шалгах хуваарь хяналтын дэвтэр гаргах		-	-	Дотоод зардал		Жилийн турш	Усны тухай хууль
	Уурхайн шүүрлийн усыг зам талбайн тоосжилт дарах, ногоон байгууламжийн усалгааны зориулалтаар дахин ашиглах замаар усны нөөцийн хомсдлоос сэргийлэх		-	-	Дотоод зардал		Жилдээ	MNS6734:2018
	Цас борооны усыг цуглуулж ногоон байгууламж, мод үржүүлгийн талбайн усалгааны тодорхой хувийг шийдвэрлэх		-	-	Дотоод зардал		Жилдээ	MNS6734:2018
Нийт					200,000			

5.3. Хөрсөн бүрхэвчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө

Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал, төг	Нийт зардал, төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
Шатах, тослох материал асгарах, гэнэтийн болзошгүй аваар ослоос үүдэн хөрсөн бүрхэвчийг бохирдуулах	ШТС-ын ачаа буулгах түгээх хэсгийн талбайд хайрга дайрга асгаж хөрсөн бүрхэвчийг хамгаалах, хатуу хучилттай эсвэл бетон болгох	ШТС орчим	-	-	1,500,000		Жилд 1 удаа	MNS 4628:1998
	Шатах тослох материал алдагдах үед яаралтай арга хэмжээ авах асгаралтын иж бүрдэл байршуулах		ш	1	1.500.000		Жилдээ	Аюултай хог хаягдлын журам
Хатуу, шингэн хог хаягдлаар хөрс бохирдох	Хог хаягдлыг төрөлжүүлэн савлаж ангилан ялгах, түр хадгалах цэгт хуримтлуулан зөвшөөрөгдсөн цэгт нийлүүлэх	Төсөл хэрэгжих талбайн хэмжээнд	-	-	Хог хаягдлын менежмент хэсэгт тусгасан		Тогтмол	Хог хаягдлын тухай хууль, MNS 5916:2008 MNS 5344:2011
	Ажилчдын ажлын байрны орчимд эко-жорлон суурьлуулах	Шаардлагтай зарим цэгүүдэд	ш	2	4,000,000		Жилдээ	MNS5924:2015
Уурхайн үйл ажиллагааны улмаас хөрс эвдрэх, үржил шим алдагдах, бохирдох	Хөрсөн бүрхэвчийг талхлагдахаас сэргийлж олон салаа зам үүсгэхгүй байх, нэгдсэн замын хөдөлгөөний сүлжээ зураг самбар тавих	Уурхайн талбайд	-	-	Дотоод зардал		Жилдээ	Хөрс хамгаалах цөлжилтөөс сэргийлэх тухай хууль

Хөрсний элэгдэл, эвдрэл үүсэх	Хөрс шорооны овоолгыг төлөвлөсөн талбайд эмх цэгцтэй хийх, тэмдэгжүүлэх	Шимт хөрсний овоолго	-	-	Дотоод зардал	Жилдээ	MNS 5916:2008
	Өнгөн хөрсийг хуулан авах уурхайн үйл ажиллагаа эхлэх үед өнгөн хөрсийг хуулж, шимт хөрсийг овоолох		-	-	Дотоод зардал	Тухай бүр	MNS 5916:2008
Хөрс бохирдуулах	Асгаралтыг удирдах хэрэгсэлийг нэмэгдүүлэх	Уурхайн талбай	ш	4	3,600,000	Тухай бүр	Хог хаягдлын тухай хууль
Нийт					10,600,000		

5.4. Газрын хэвлийд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө

Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал, төг	Нийт зардал, төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
Газрын хэвлий ашигласан төлбөрийг хугацаанд нь төлөөгүйгээс болж уурхайн үйл ажиллагаа хаагдах	Газрын хэвлийг ашигласан төлбөрийг хугацаанд нь төлөх	Уурхайн нийт талбай	га	1200	Газар ашиглах гэрээний дагуу		Улирал тутам	Газрын хэвлийн тухай хуулийн 11 дүгээр зүйл
Нийт					Газар ашиглах гэрээний дагуу			

5.5. Ургамлан нөмрөгт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө

Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал, төг	Нийт зардал, төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
Хүн техникийн хөлөөр ургамлан бүрхэвч талхлагдах	Батлагдсан технологийн замаас гадна зам гаргахгүй байх	Уурхайн талбайд	-	-	-		Жилийн турш	Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль
Уурхайн үйл ажиллагааны улмаас ургамлан бүрхэвч доройтох	Хуурайшилттай үед зам дагуу тоосжилт дарах усалгаа хийх	Тоосжилт үүсч буй эх үүсвэрүүд	-	-	Дотоод зардал		Хуурайшилт ихтэй үед тогтмол хэрэгжинэ	Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль
Нийт					Дотоод зардал			

5.6. Амьтны аймагт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө

Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал, төг	Нийт зардал, төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
Уурхайн ухаш болон уурхайн талбайд амьтан нэвтэх, дамжин өнгөрөхдөө унаж	Ажилчдын кемпэд галт зэвсэг болон бусад зэвсэг хэрэглэх, байлгахыг хориглох	Уурхайн хэмжээнд	-	-	Дотоод зардал		Жилийн турш	Амьтны тухай хууль

гэмтэх, хог хаягдлаар хордох	Ажилчдад амьтны тухай хууль, байгаль хамгаалах талаар сургалт хийх	Нийт ажилчдад	удаа	1-2	Дотоод зардал	Жилийн турш	
	Шувууны нислэгийн чиглэл өөрчлөгч /үргээгч/ болон шувууны суулт /үүр/ суурилуулах	ЦДАШ-ийн дагуу	ш	1	1,000,000	Жилдээ	
Уурхай орчимын амьтан үрэгж дайжих	Био техникийн арга хэрэгжүүлэх /БОННУ тайланд тусгагдсаны дагуу гүйцэтгэх/	Уурхай орчимд	ш	1	5,100,000	Хавар	БОННУ
Нийт					6,100,000		

6. НӨХӨН СЭРГЭЭЛТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Нөхөн сэргээлтийн зорилт	Нөхөн сэргээлтийн арга хэмжээ	Хэмжих нэгж	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал, төг	Нийт зардал, төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
Техникийн нөхөн сэргээлт хийх	-	-	-	-	-	-	-
Биологийн нөхөн сэргээлт хийснээр орчны байгалийн тэнцвэрийг ойртуулах, амьтан болон иргэдэд тааламжит байдлыг үүсгэх	Тэрбум мод үндэсний хөтөлбөрийн хүрээнд Сэлэнгэ аймагт мод тарих	ширхэг	5,000	12000	6,000,000	Хавар, намар	Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль 4 дүгээр зүйл
Нийт					6,000,000		

7. БИОЛОГИЙН ОЛОН ЯНЗ БАЙДЛЫГ ДҮЙЦҮҮЛЭН ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Дүйцүүлэн хамгаалах зорилт	Хамгаалах арга хэмжээ	Хамрах хүрээ	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал, төг	Нийт зардал, төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
Нөхөн сэргээлт 2025 аяныг хэрэгжүүлж дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээ авах	Орон нутагтай зөвшилцсөний үр дүнд техникийн нөхөн сэргээлт хийх талбайг сонгоно	Дүйцүүлэн хамгаалалтын арга хэмжээ хэрэгжүүлэхээр сонгон авсан газар нутагт	10	2,000,000	20,000,000	Жилийн турш	Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль 4 дүгээр зүйл
Нийт				20,000,000			

8. НҮҮЛГЭН ШИЛЖҮҮЛЭХ, НӨХӨН ОЛГОВОР ОЛГОХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Нөлөөлөлд өртөх иргэд	Нүүлгэн шилжүүлэх арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал, төг	Нийт зардал, төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
Байхгүй	Уурхайн үйл ажиллагаа явуулж буй нутаг дэвсгэрт суурьшиж буй иргэд байхгүй учир нүүлгэн шилжүүлэх, нөхөн олговор олгох арга хэмжээ явагддаггүй	-	-	-	-	-	-
Нийт					-		

9. ТҮҮХ, СОЁЛЫН ӨВИЙГ ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Нөлөөлөлд өртөх түүх соёлын өв	Нүүлгэн шилжүүлэх арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал, төг	Нийт зардал, төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
Улаанбаатар Их Сургуулийн археологийн судалгааны багийн хийсэн археологийн тандалт судалгааны явцад нийт төслийн талбайн хэмжээнд гадна талдаа ил мэдэгдэх ямар нэгэн түүхийн дурсгал илрээгүй байна	Уурхайн үйл ажиллагааны явцад түүх соёлын өвд хамаарах олдвор олдсон тохиолдолд уурхайн үйл ажиллагааг зогсоож, мэргэжлийн байгууллагуудад мэдэгдэж хамтран ажиллана.	-	-	-	-	-	-
Нийт					-		

10. ОСОЛ, ЭРСДЭЛИЙН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Болзошгүй аюул, осол, сөрөг нөлөөлөл	Урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал, төг	Нийт зардал, төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
Болзошгүй осол, техник технологийн шугам сүлжээний гэмтэл, галын	Ажилчдад ХАБЭА-ны ажлын хувцас, малгай, хошуувч, гутал	Уурхайн бүх ажилчдад	-		Дотоод зардал	Тогтмол	ХАБЭА-н тухай хууль
	Гал унтраах багаж, хэрэгсэл байрлуулах, галын аюулаас урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээний талаар сургалт, гал унтраах урьдчилсан сэргийлэх	Уурхайн ажилчдад	-		2,000,000	Жилдээ	Гамшгаас хамгаалах тухай хууль

гэнэтийн аюул үүсэх	тоноглолуудыг бэлдэх, зохион байгуулах					
	Химийн бодис, эмнэлгийн хог хаягдал, бензин ШТМ алдагдах үед сэргийлэх асгаралтын иж бүрдэл байршуулах	Уурхайн засварын газар	-	4,500,000	Байнга	
Нийт				6,500,000		

11. ХОГ, ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Хог хаягдлын ангилал	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хүрээ	Хэмжих нэгж	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал, төг	Нийт зардал, төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
Ахуйн хог хаягдал	Аюултай хог хаягдлыг /хатуу/ ангилах, хогийн савны хүртээмжийг нэмэгдүүлэх /шинээр хийх байрлуулах/	Уурхайн орчинд	Байнга	1	500,000		Жилдээ	Хог хаягдлын тухай хуулийн 15.1 заалтад нийцүүлэх
	Ахуйн хог хаягдлыг ангилж ялган эрх бүхий ААН-тэй гэрээ байгуулж нийлүүлэх устгуулах	Уурхайн бүх ахуйн хог хаягдал	рэйс	24	6,600,000		Сард 1-2 удаа	Хог хаягдлын тухай хууль 10.2.3, 10.2.4, 10.2.5
	Хог хаягдлын цэг, бохирын цооногт ариутгал хийх	Хог хаягдлын цэг, бохирын цооног	удаа	4	Дотоод зардал		Улирал тутам	Хог хаягдлын тухай хууль 10.2.18

	Байгууллагын ажилтнуудад хог хаягдлын менежментийн талаар сургалт зохион байгуулах, ангилах ялгах, хог хаягдлыг буруулах зохих мэдлэгийг эзэмшүүлэх, дадал зуршлыг хэвшүүлэх	Нийт ажилчид	удаа	2	Дотоод зардал	Жилд 2 удаа	Хог хаягдлын тухай 10.2.8, 10.2.16.
	Уурхайн орчмын хог хаягдалыг цэвэрлэх нийтийн цэвэрлэгээний ажлыг зохион байгуулах	Уурхайн орчимд	удаа	3	Дотоод зардал	Хавар, намар	Хог хаягдлын тухай 10.2.10.
Технологийн хог хаягдал	Технологийн хог хаягдлыг боловсруулан өөрийн дотоод хэрэгцээнд эргүүлэн ашиглах	Уурхайн талбай	-	-	Дотоод зардал	Жилдээ	Хог хаягдлын тухай хууль
Аюултай хог хаягдал	Аюултай хог хаягдлыг мэргэжлийн байгууллагаар зайлуулах, устгуулах	Уурхайн аюултай хог хаягдал	удаа	2	11,539,100	6 сар тутам	Хог хаягдлын тухай хууль 10.2.5
	Аюултай хог хаягдыг ангилан, түр хадгалах цэгт хуулийн хүчинтэй хугацаанд зориулалтын саванд хадгалах	Уурхайн аюултай хог хаягдал	-	-	Дотоод зардал	6 сар тутам	Аюултай хог хаягдлын журам
	Нийт				18,639,100		

12. ОРЧНЫ ХЯНАЛТ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХӨТӨЛБӨР

Хяналт шинжилгээ хийх үзүүлэлтүүд	Хяналтын цэгийн байршил	Хугацаа ба давтамж	Давтамжийн тоо	Нэгжийн зардал, төг	Нийт зардал, төг	Тайлбар	Баримтлах стандарт, арга аргачлал
Агаар							
<ul style="list-style-type: none"> Агаарын бохирдлын шинжилгээ (NO₂, SO₂, CO, Тоос) Агаарын тоосны шинжилгээ (TSP, PM10, PM2.5) Дуу шуугиан 	<ul style="list-style-type: none"> Хүнд даацын машины дотоод зам Хүдэр олборлолт хийж буй талбай 	5, 8 сар	2	-	1,520,000	-	MNS 6063:2010 MNS 4585:2016
Хөрс							
<ul style="list-style-type: none"> Хөрсний үржил шимийн үзүүлэлт (рН, ялзмаг, NO₃, K₂O, P₂O₅) Механик бүрэлдэхүүн Хүнд металлууд (Cr, Pb, Cd, Ni, Zn, Cu, Co, Mn) 	<ul style="list-style-type: none"> Овоолгын талбай Машин механизмын зогсоол Гаалийн агуулах Баяжуулах үйлдвэрийн талбай Уурхайн кемп ШТС 	Жилд 1 удаа	1	-	480,000	-	MNS 5850:2008 MNS 3310:91 MNS 3298:1990 MNS 3307:91 MNS ISO 10390 MNS 4006:1988 MNS 2143:2000
Усан орчин							

<ul style="list-style-type: none"> • Усны ерөнхий химийн шинжилгээ • Бактереологийн шинжилгээ • Хүнд металлын шинжилгээ 	<ul style="list-style-type: none"> • Уурхайн худаг • Кемпийн худаг • Цэвэрлэх байгууламж • Ойролцоох гадаргын ус 	<p>Жилд 2 удаа /5,8 сарууд /</p>	<p>1</p>	<p>-</p>	<p>500,000</p>	<p>-</p>	<p>MNS 900:2005 MNS 6148:2010 MNS 4943:2015 MNS ISO 10523-2:2003 MNS ISO 4889-99 MNS ISO 6059:2005 MNS ISO 2572-99 MNS ISO 9297:2005 MNS 4425:97 MNS ISO 7890:2001 MNS 4431-2005 MNS 4428-97 MNS 4430:2005</p>
<p>Нийт</p>					<p>2,500,000</p>		

13. ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ УДИРДЛАГА ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТЫН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Төлөвлөсөн арга хэмжээ	Урьдчилан тооцсон төсөв	Хэрэгжүүлэх хуваарь		Хариуцсан албан тушаалтан	Тайлбар
		2025 он			
		Сар			
БОННУ-ны тайланд нэмэлт тодотгол хийлгэх	Дотоод зардал	4-р сар		Байгаль орчны ахлах инженер, Байгаль орчны инженер,	ТЭЗҮ-г шинэчлэн батлуулахтай холбогдуулан БОННУ-нд тодотгол хийнэ
Байгаль орчныг хамгаалах жилийн тайлан, төлөвлөгөөг БОНХЯ болон орон нутгийн засаг захиргаанд цаг тухайд нь гаргаж өгч байх	Дотоод төлөвлөлтөөр	1-12 сар		Байгаль орчны ахлах инженер, Байгаль орчны инженер	
Нийт	Дотоод зардал				

14. ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫГ ХАМГААЛАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТИЙГ НӨЛӨӨЛЛИЙН БҮСИЙН ОРШИН СУУГЧДАД ТАЙЛАГНАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

БОХТ-ний биелэлтийг тайлагнахад оролцогч талууд	Тайлагнах хэлбэр	Мэдээллийн агуулга	Зохион байгуулах хугацааны тов	Тайлагнах зардал, төг	Хариуцан зохион байгуулах ажилтан	Зохион байгуулах газар
Сэлэнгэ аймгийн Засаг даргын тамгийн газар	Уурхайн байгаль хамгааллын ажлын талаар мэдээлэл өгөх	Тухайн жилийн Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө,	2025/11	Дотоод зардал	Байгаль орчны ахлах инженер, Байгаль орчны инженер	Сэлэнгэ аймаг

Нөлөөлөлд өртөгч оршин суугчид	Уурхайн үйл ажиллагаанаас байгаль орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөллөөс урьдчилан сэргийлэх, бууруулах чиглэлээр хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны талаар мэдээлэх	түүний биелэлт, гүйцэтгэл	2025/07	1,000,000	Байгаль орчны ахлах инженер, Байгаль орчны инженер	Сэлэнгэ аймаг, Хүдэр сум
БОАЖЯ-ны ХБОБЗГ азарт	Тайлан, төлөвлөгөө батлуулах		2025/11-2026/01	Дотоод зардал	Байгаль орчны ахлах инженер, Байгаль орчны инженер	Улаанбаатар хот
Нийт				1,000,000		

15. ТӨМӨРТЭЙ ТӨМРИЙН ХҮДРИЙН ИЛ УУРХАЙН 2025 ОНД БАЙГАЛЬ ОРЧНЫГ ХАМГААЛАХААР ТӨЛӨВЛӨСӨН НИЙТ ЗАРДАЛ

№	Арга хэмжээ	Зардал төг
1	Сөрөг нөлөөлөлийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө	17,400,000
2	Нөхөн сэргээлтийн төлөвлөгөө	6,000,000
3	Биологийн олон янз байдлыг дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө	20,000,000
4	Нүүлгэн шилжүүлэх, нөхөн олговор олгох арга хэмжээний төлөвлөгөө	-
5	Түүх, соёлын өвийг хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө	-
6	Осол эрсдлийн менежментийн төлөвлөгөө	6,500,000
7	Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө	18,639,100
8	Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр	2,500,000
9	Удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөө	Дотоод зардал
10	Нөлөөллийн бүсийн оршин суугчдад тайлагнах төлөвлөгөө	1,000,000
Нийт		72,039,100.00